

MIS *sivet*

MILJÖ- & HÅLLBARHETS-
REVISORER I SVERIGE

MEDLEMSBLAD FÖR FÖRENINGEN
MILJÖ- OCH HÅLLBARHETSREVISORER I SVERIGE
NR 3 2017 • ÅRGÅNG 27

TEMA

ISO
14001
2015

MIS utbildning
i revisionsteknik 9

Ledningssystemen och certifieringen lever

Över 5000 svenska företag och mer än 300 000 företag i 171 länder kan inte ha fel, ett miljöledningssystem och certifiering i linje med ISO14001 ger mervärden för företaget. Dessutom växer idag också efterfrågan av ledningssystem för strukturerad ledning och förbättring inom områden som energiledning, riskledning, food management etc. Den samlade bilden är alltså att intresset för internationella standarder inom viktiga områden för hållbar utveckling bara ökar.

I dagens debatt framställs ibland ledningssystemen som en bromskloss och något som hindrar hållbar affärsutveckling. Vi tror att det är precis tvärtom. Ledningssystemen är och har varit från och med att de började bli populära i slutet av 1900-talet en grund och en förutsättning för att kunna ta effektiva steg mot minskad miljöpåverkan och därmed en allt mer miljömässigt hållbar värld.

Självklart har våra system brister liksom ISO standarderna och självklart kan man hamna i ett byråkratiskt träsk som tar tid ifrån egentliga förbättringar men det är som med allt annat. Allt handlar om vad man gör det till och hur man väljer att strukturera sitt arbete. Kraven i ISO standarderna är i sig inte byråkratiska. Det är ytterst få dokument du egentligen behöver ha dokumenterade. Det mesta vi dokumenterar inom miljöområdet är inte orsakat av standarderna utan utifrån vad vår lagstiftning kräver. Men ledningssystemet hjälper oss att hantera lagstiftningen och styra mot det som är viktigt.

De nya ISO standarderna med fokus på risker och möjligheter har dessutom redan bidragit till att många börjar tänka i nya banor och istället för att gräva ner sig i problemet faktiskt börjar diskutera möjligheten som på ett snabbare sätt leder mot rena förbättringar och minskad negativ miljöpåverkan.

Verksamhetens storlek, art och affärsmodell måste styra omfattningen av ett system och i detta har vi revisorer en jätteviktig roll. Stötta, utmana och driv organisationerna ni jobbar med mot effektivare system med mindre dokumentation och fokus på möjligheter. Där har vi receptet på ledningssystemen som är den stabila grunden att stå på i arbetet mot en mer miljömässigt hållbar värld.

I detta nummer av MISsivet sätter vi fokus på tillämpningen av den nya ISO 14001 standarden. Det handlar om revisorerers intryck, företags erfarenheter samt om tolkningsfrågor. Läs och njut och bidra gärna med dina egna åsikter i ämnet på vår LinkedIn sida.

MIS styrelse genom Magnus Rignell

Leder ISO 14001:2015 till bättre miljöprestanda?

Det finns en hel del forskning som handlar om ifall miljöledningssystem, enligt de äldre versionerna av ISO 14001, bidrar till reducerad miljöpåverkan. Tveklöst kan miljöledningssystem användas för att jobba strategiskt med organisationers miljöaspekter och nå väsentliga förbättringar – det finns många goda exempel.

Den nämnda forskningen visade dock att en betydande andel av de certifierade organisationerna hade relativt låga ambitioner.

Miljödata för en 12 årsperiod

Förra året publicerade Luleå-forskaren Thomas Zobel en studie där han jämfört miljödata från en period på 12 år för tillståndspliktiga svenska företag, utan att kunna se någon signifikant bättre prestanda för den andel som var miljöcertifierade. Några generella kärnpunkter för goda miljöresultat kan lyftas fram. Till att börja med är skälen till att införa ett miljöledningssystem centrala. Om ambitionen är att införa ett verktyg för att jobba ambitiöst och strategiskt med miljöfrågor, väl integrerat med övrig verksamhet och som en

del av affärerna, är förutsättningarna goda.

Utöver en väl genomförd miljöutredning, är en noggrann analys av intressenters krav, behov och önskemål en viktig plattform. Andra kärnpunkter handlar om att fokusera på de mest betydande miljöaspekterna och se till att mål, rutiner/processer och uppföljning ger god kontroll och väsentliga förbättringar. Forskningen indikerade att miljöledningssystem initialt hade ett väl smalt fokus och exempelvis inte alltid fångade upp livscykelperspektiv och inkluderade produkter/produktutveckling.

Väsentliga ledord

Organisatoriskt kan ledord vara sådana som ansvar, samverkan,

engagemang och kompetens. Självklart har revision också stor betydelse, inte minst hur vi revisorer tolkar och tillämpar ISO 14001. Eftersom miljöledningssystem inte är någon garanti för bra miljöprestanda, bör varje seriös aktör ställa mer specifika krav på sina leverantörer än miljöcertifiering – det driver på mot bättre miljöresultat och lyfter därmed trovärdigheten och värdet av certifikaten.

Som forskare och lärare inom miljömanagement är det med viss tillförsikt jag läser ISO 14001:2015 och noterar flera förändringar i linje med ovanstående resultat och resonemang. Det skall bli jättespännande att se hur den nya versionen tillämpas i praktiken.

JONAS AMMENBERG

Jonas Ammenberg är lektor på Linköpings universitet och vice ordförande i MIS.

Han doktorerade år 2003 med en avhandling som fokuserade på miljöledningssystemens miljöeffekter och jobbade därefter 6 år som konsult inom miljöledningsområdet.

Jonas har skrivit boken Miljömanagement som används på flera lärosäten och undervisar främst civilingenjörer inom områden som miljöstrategi och -organisation, vilket inkluderar ledningssystem och revision.

Tolkning och tillämpning av ISO 14001:2015

Standarder som ISO 14001 innehåller relativt många definitioner och krav. De klargör vanligen på en övergripande nivå **vad** organisationer skall uppfylla, men specificerar inte **hur** det skall ske.

Till stor del är det upp till varje organisation hur man hanterar kraven och vilken nivå man avser uppnå (på rätt sida lagstiftning). Det finns alltså stora möjligheter att tolka och tillämpa standarder för ledningssystem på olika sätt.

En form av praxis skapas

Dock skapas en form av praxis allteftersom standarderna används och revideras, vilken bygger vidare på praxis från tidigare versioner i den mån kraven är liknande. Vad som är praxis påverkas på många nivåer och av många organisationer – exempelvis Swedac, standardiseringsorganisationer, certifieringsorgan, konsulter inklusive utbildningsverk-

samhet, samt av alla verksamheter som använder ledningssystem. Det kan dels handla om ”minimivåer”, men också om goda exempel.

Tolkningsgrupper

SIS samordnar tolkningsgrupper, som kan ge vägledning angående hur standarderna skall tolkas och tillämpas. När det gäller ISO 14001 består tolkningsgruppen av representanter från SIS, certifieringsorgan, konsultföretag, industriverksamhet samt universitet. Bland konsulterna ingår två personer som deltagit i det internationella arbetet med att fastställa den nya standarden, vilka därmed är mycket insatta om avsikten med olika typer av formuleringar, etc.

Denna svenska grupp kommunicerar med andra nationella grupper och det finns samordning internationellt (ISO). Under 2010-talets första halva var det relativt få tolkningsfrågor som behandlades, eftersom standarden från 2004 då var relativt etablerad. Men den närmaste tiden kan man förvänta sig att fler frågor kommer till gruppen, nu när många organisationer tillämpar och revideras enligt versionen från 2015.

I skrivande stund har tre tolkningsfrågor kommit in där det finns svar utifrån ISO 14001:2015. De beskrivs kortfattat nedan:

- **Skall arbetsmiljölagstiftning ingå bland de bindande kraven inom ett miljöledningssystem?**

Bakgrunden var att en organisation fått avvikelser vid en revision för att vissa föreskrifter från arbetsmiljöverket (AFS) inte ingick i miljöledningssystemet. Men då man kommit fram till att det saknades koppling mellan kraven i dessa föreskrifter och organisationens miljöaspekter menade tolkningsgruppen att det saknas stöd för den typen av avvikelser gentemot ISO 14001. Dock skall man i verksamheten självklart ändå hålla koll på och följa gällande arbetsmiljöföreskrifter.

- **Innebär ISO 14001:2015 betydande förändringar avseende miljöledningssystemets omfattning?**

Ett företag hade klargjort omfattningen ungefär enligt ”*Bolag X miljöledningssystem omfattar verksamheten i hela Bolag X inklusive dotterbolag, men exklusive intressebolag (där man inte har majoritetsägarskap - reducerad möjlighet att påverka fullt ut).*” Frågan gällde om det var tillräckligt utförligt med tanke på nya standarden. Tolkningsgruppen svarade att omfattningen var tillräckligt preciserad och betonade att det som är nytt i versionen från 2015 är att den dokumenterade omfattningen skall göras tillgänglig för intressenter. Detta så att det exempelvis blir tydligt för kunder vilka delar av verksamheten systemet omfattar.

- **Kan styrelsen i en organisation uteslutas från termen högsta ledningen?**

Frågan har berörts av både tolkningsgrupperna för ISO 9001 och 14001. Den första svarade att man inte kan ge ett rakt JA eller NEJ, med förtydligandet att styrelsen endast kan uteslutas ur ”den högsta ledningen” om den ej fattar beslut som standarderna tydligt anger att den högsta ledningen ska fatta (i avsnitt om ledarskap och ledningens genomgång). Tolkningsgruppen för ISO 14001 var av samma uppfattning, men gjorde tillägget att när standarden refererar till högsta ledningen så avses den högsta ledningen för den organisation som ledningssystemet omfattar, vilket inte behöver vara samma som den organisation som ”äger” ledningssystemet. Därför är det centralt att beskriva ledningssystemets omfattning noga och då klargöra vem/vilka som utgör ledningssystemets högsta ledning. I praktiken är det vanligaste att styrelsen i ett företag eller i en myndighet INTE ingår i högsta ledningen för själva ledningssystemet.

Mer utförlig information kan du hitta via SIS och tolkningsgruppens sidor (länk på www.hallbarhetsrevisorer.se)

Erfarenheter från en rutinerad certifieringsrevisor

Birthe Nörsgaard är en rutinerad revisor på RISE och medlem i tolkningsgruppen för ISO 14001. Hon har reviderat 14001, EMAS och 9001 under 16 års tid i många olika typer av verksamheter. MIS har intervjuat Birthe med fokus på väsentliga förändringar som standarden 14001:2015 innehåller. I denna artikel lyfter vi fram några av hennes intryck så här långt.

Birthe Nörsgaard, rutinerad revisor på RISE och medlem i tolkningsgruppen för ISO 14001

När det gäller strategiskt arbete brukar man utgå från omvärldsanalyser, vilket nu tydligare anammats i standarden bland annat i och med kraven i 4.1 och 4.2. Birthe berättade att vissa företag upplever det svårt att förstå vad interna och externa frågor innebär och hur de skall identifieras, med reflektionen att fler borde läsa bilagans text om detta. Hon menade att intressentanalysen kan bli för generell och att det kan vara fördelaktigt att mer specifikt klargöra relevanta intressenter och deras krav. Företagen är vana att tänka utifrån och in – hur påverkar vi miljön? – men har svårare att vända på perspektivet.

Delegation är centralt

Formuleringarna avseende ledningens ansvar och engagemang har stärkts, där är Birthes erfarenhet att det ofta fungerar bra och att

delegation är centralt. När det gäller verksamhetsintegration blir det ofta bra diskussioner med ledningen som ser positivt på att frågorna blir mer strategiska, dock har man relativt sällan beaktat möjligheterna med att använda miljö- eller hållbarhetsargument i marknadsföringen.

Största utmaningen med den nya standarden

Birthe beskriver "livscykelperspektivet" som den största utmaningen med den nya standarden – en positiv förändring där det dock finns behov av diskussioner och klargöranden av vad som krävs. Detta är en utmaning för såväl certifierade organisationer som revisorer. Livscykelperspektivet lyfts bland annat fram rörande miljöaspekters formulering och värdering, produktutveckling samt avseende krav på leverantörer. Birthe beskriver att flera produktutvecklande företag inte riktigt

förstått och implementerat de nya kraven, det vill säga fått med miljöfrågorna i design och utveckling. Hon upplever också problem med att många företag inte greppar tillverkningskedjan, utan endast fokuserar ett led bakåt och där dessutom nöjer sig med att leverantörerna är 14001-certifierade.

Gynnsam riktning

Av det Birthe Nörsgaard beskriver framgår det tydligt att hon ser en pågående utveckling i gynnsam riktning och hon betonar att den nya standarden kommer bidra till att miljöledningssystemens positiva miljöeffekter stärks.

Jonas Ammenberg

Vilka bindande krav ska ingå i organisationens lagförteckning?

Senast nästa höst ska organisationer som är certifierade i enlighet med kraven i standarden ISO 14001:2004 gå över till den reviderade standarden ISO 14001:2015. I samband med övergången förväntas SIS tolkningsgrupp ISO 14001 att få in tolkningsfrågor från certifierade verksamheter och andra berörda om innebörden i standardkraven och hur formuleringar i standarden ska tydas.

Så här långt har tolkningsgruppen hanterat den viktiga och säkert återkommande frågan om avgränsning av legala krav som har betydelse för miljöaspekter gentemot andra regler och bestämmelser i svensk och nationell författningssamling samt i de svenska myndigheternas föreskrifter. Frågan gällde var skiljelinjen går vid certifiering av ett miljöledningssystem enligt ISO 14001:2015 mellan lagstiftning som reglerar frågor om naturmiljön (yttre miljön) respektive arbetsmiljön. I samband med certifieringsrevision har ett företag fått en avvikelser för att det saknas dokumentation över Arbetsmiljöverkets föreskrifter som har ett samband med yttre miljö. (se sidan 4)

Krympande skiljelinje

Denna skiljelinje krymper nu gradvis beroende på bland annat de nya hänvisningarna i miljö- och arbetsmiljölagstiftningen vad gäller främst området för kemikaliehantering, skydd av arbetstagares hälsa och säkerhet, m.m. Exempelvis så har den omfattande revideringen av Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd om kemiska arbetsmiljörisker, AFS 2011:19 (ändrad genom AFS 2014:43), inneburit hänvisningar till EU-lagstiftning som är tillämplig i nationell rätt och reglerar klassificering, märkning och förpackning av ämnen och blandningar (CLP 1272/2008), minimikrav beträffande varselmärkning och signaler för hälsa och säkerhet i arbetet, skydd av arbetstagares hälsa och säkerhet mot risker som har samband med kemiska agenser i arbetet, m.m.

Hänvisningarna inom dessa områden innebär att skiljelinjen mellan, vad som tidigare ansågs vara lagstiftning som reglerar aspekter inom miljön och arbetsmiljölagstiftningen, nu nästan saknar betydelse. Den integrering av ledningssystemen i verksamhetsledningen som många organisationer har påbörjat eller redan genomfört innebär även den att rättsområdena går mer in i varandra med samma eller liknande hantering inom organisationernas processer.

För att återgå till vad tolkningsgruppen kom fram till i det aktuella fallet så är frågan vilka legala krav som bör beaktas i ett miljöledningssystem enligt ISO 14001:2015. Avsnitt 6.3.1 i standarden anger att organisationen ”ska fastställa och ha tillgång till de bindande krav som rör dess miljöaspekter, fastställa hur dessa krav är tillämpliga på organisationen, samt ta hänsyn till dessa bindande krav när miljöledningssystemet upprättas, införs, underhålls och ständigt förbättras”. Som tolkningsgruppen anger i det aktuella fallet är begreppet bindande krav vidare än enbart legala krav, dvs det är en samlingsbeteckning för ”legala och andra krav”.

De legala kraven ska enligt standarden kopplas till de miljöaspekter som verksamheten har identifierat i förteckningen över miljöaspekter och åtföljande miljöpåverkan. I fallet exemplifierar tolkningsgruppen kopplingen mellan legalt krav och miljöaspekt genom kravet i 15 kapitlet miljöbalken (SFS 1998:808) på

att kontrollera att en transportör har erforderligt tillstånd för en miljöaspekt som rör hanteringen av avfall.

I det aktuella fallet fanns det inga miljöaspekter som kunde kopplas till den författning som togs upp i samband med avvikelser vid certifieringsrevisionen. ISO 14001 är inte inriktad mot intern säkerhet och de arbetsmiljöaspekter som föreligger, utan exempelvis arbetsredskapens och kemikaliehanterings miljöpåverkan som energianvändning och utsläpp. Bedömningen blev således att den berörda arbetsmiljöförfattningen inte ansågs behöva ingå i den dokumentation över bindande krav som upprättats enligt kraven i ISO 14001:2015.

Läs hela artikeln
av Göran Sjöblom
på hemsidan

<http://www.hallbarhetsrevisorer.se>

Christina Jansson är miljö- och kvalitetsutvecklare på Stockholms Sjukhem som är certifierade enligt ISO 14001:2015 sedan våren 2017. Hon är positivt inställd till förändringarna som uppdateringen av standarden medförde och framhåller att de har inneburit ett lyft för miljöarbetet.

Hej Christina, vad tycker du är bra med den nya ISO 14001-standarderna?

– Jag måste säga att jag gillar att man "standardiserat standarden" – det gör det lättare för certifierade företag som vill integrera sina ledningssystem. Det underlättar också att ta hjälp av andra standarder i sina ledningssystem, även om man inte siktar på certifiering. Jag tycker också att uppdateringen på ett sätt "bläste liv" i miljöfrågorna och gav möjlighet att förnya och förtydliga. Även om ledningssystemen revideras årligen så finns det viss risk att de stagnerar lite.

Har förändringarna i standarderna ändrat ert ledningssystem och ert dagliga arbete?

– Livscykelbaserat tänkande är något som har upplevts som väldigt positivt ute i verksamheten. I vårt miljötank har vi redan tidigare resonerat längre än bara ax till limpa – vi tänker "jordmån till ax till limpa till biogas"! Standarderna har gjort att vi fått mer utrymme att höja blicken ytterligare och bygga in det här tanket i alla våra processer.

– Det minskade kravet på dokumentation har underlättat integrationen av vårt miljöledningssystem med kvalitetsledningssystemet och vårt arbetsmiljöarbete. Vi vill ju inte ha varsitt "stuprör" för systemen, utan vi vill att de ska sitta ihop.

– När det gäller minskade krav på dokumentation tycker jag att det är viktigt att inte misstolka det lägre kravet som att dokumentation inte längre behövs – mätningar och övervakningar kan visa att dokumentation tvärtom kanske behövs i större

utsträckning. Då är det viktigt att börja i rätt ände och bedöma varför dokumentationen behövs i så fall.

– Det nya sättet att tänka kring risker och möjligheter har också varit ett lyft! I vår bransch är risk-tänkandet med i allt vi gör men att systematiskt arbeta med möjligheter, som är den positiva sidan av risk, gör det hela lite roligare. Vi har också gått djupare i vår analys av intressenternas krav, behov och förväntningar. Det är extremt viktigt för oss att vi är relevanta för våra intressenter – det är ju dem vi är till för, så vi har känt ett behov att gå djupare i den delen av arbetet. Vi ser vår omvärldsbevakning som en viktig framgångsfaktor och är mycket medvetna om våra intressenters krav, behov och förväntningar, som ju förändras över tid.

– Vi har regelbunden kommunikation med interna och externa intressenter genom olika mötesforum, utbildningsprogram, föreläsningar, nyhetsbrev och så vidare.

Finns det något du tycker kunde vara bättre i den nya standarderna?

– Jag måste säga att jag inte tycker att det finns något dåligt – faktiskt bara bättre! Det är enklare, mindre krav på dokumentation och högre krav på att man faktiskt gör det man säger att man ska göra.

– Jag kan se att det här ligger i fas med och driver på den ständiga förbättringen i verksamheten och ledningssystemet, där det kanske finns en tendens att börja med mycket styrning, men med tiden hamnar fokus på själva genomförandet. Uppdateringen ligger på det sättet i fas med utvecklingen av vårt led-

ningssystem och ingår på ett naturligt sätt i PDCA-hjulet.

Ni var ju tidigare certifierade enligt den tidigare standarderna – hur gick övergången till?

– Vi började med en GAP-analys och hittade 21 "att göra-punkter" som vi arbetade intensivt med. Vi passade på att ta avstamp i förbättringsförslagen från föregående revision, så vi fick så att säga två saker gjorda samtidigt. Det resulterade i ett åtgärdsprogram, och sen var det bara att köra!

– Vi lade mycket fokus på att involvera högsta ledningen redan från början i uppdateringen, inte bara för att det gick att utläsa ur standarderna utan för att det stämmer överens med vår värdegrund. Ledningen fick som grupp gå utbildning i nya standarderna och jobba mycket och nära med uppdateringen, vilket gjorde att de allra flesta åtgärderna genomfördes på övergripande nivå.

– Jag gick själv en extern utbildning så att jag kunde hålla i den interna utbildningen för ledningen. Vi genomförde även förnyad grundutbildning i revision enligt nya standarderna med vår fantastiska grupp internrevisorer som också fick kännedom om standardens nyheter och reviderade revisionsprogrammet. Vi har också varit noga med att kommunicera den nya standarderna i introduktionsutbildningen för nyanställda, via intranätet och på våra ordinarie möten.

Matilda Michélsen

Läs hela intervjun med Christina Jansson på hemsidan

Danderyds Sjukhus

Planerar omcertifiering under våren

Frida Hemmingsson är sedan åtta år tillbaka miljöansvarig på Danderyds Sjukhus AB, som är miljöcertifierade enligt ISO14001 sedan 2003. Sjukhuset planerar omcertifiering enligt den nya miljöledningstandarden under våren.

Sjukhuset är även kvalitetscertifierat enligt den nya kvalitetsstandarden. Frida är överlag positiv till de nya standarderna och ser en fördel i att det underlättar integrering av ledningssystem. Hon vill samtidigt poängtera att det viktigaste för en organisation är att planera verksamheten strategiskt utifrån ett hållbarhetsperspektiv för att gynna både människorna, planeten och affären. Standarden är ett av flera verktyg som kan användas som stöd på vägen för att uppnå goda, hållbara resultat.

Hej Frida, vad tycker du är bra med den nya ISO 14001-standarderna?

– Det är positivt med ökat fokus på ledarskap och livscykelperspektiv och att man lyfter de viktiga frågorna till ledning och styrning. Ägarskap och förankring på högsta nivå går hand i hand med att ha en sund organisation. Det här är något som vi jobbat aktivt med i många år även utan standardkrav. Jag tycker att det är värdefullt att ledarskapet nu förtydligats i både miljö- och kvalitetsstandarderna.

– I vårt fall upplever jag att standarden fungerar som förstärkning av vad som hos oss faktiskt redan är god organisation, det vill säga att vi jobbar med frågorna inom ledningen. En annan positiv sak med den uppdaterade standarden är förstås att det underlättar integrering av andra ledningssystem som kvalitet, informationssäkerhet och arbetsmiljö vilket är värdefullt för oss.

Har förändringarna i standarden ändrat ert ledningssystem och ert dagliga arbete?

– Jag tycker att standarden på ett sätt stärker hur vi redan tänker och jobbar sedan tidigare. Inom vården är vi till exempel beroende av många intressenter och välkomnar därför att standarden breddar scoopet. Sjukhuset använder också mycket material och produkter så det är bra att livscykelperspektivet förstärks i hela kedjan. Vi arbetar visserligen redan med att ställa hållbarhetskrav i upphandlingar men det behöver förstärkas ännu mer.

– Jag skulle nästan vilja säga att den nya uppdateringen stämmer bättre överens med vårt sedan tidigare etablerade arbetssätt än vad den föregående versionen gjorde.

Hur ser du på livscykelperspektivet - vad innebär det för er?

– För oss inom vården är livscykelperspektivet viktigt, vi ser till exempel en stor utmaning inom området läkemedelsanvändning och antibiotikaresistens som är ett växande folkhälsoproblem. Livscykelperspektivet rimmar även väl med hälso- och sjukvårdens förebyggande insatser för att främja människors hälsa genom exempelvis FaR (fysisk aktivitet på recept), kostråd, tobaksavvänjning mm.

– För de patienter som behöver akutsjukvården är vår målsättning att patienterna ska känna sig trygga och säkra, och få bästa möjliga vård hos oss. Men det är också viktigt att vårdkedjan fungerar i nästa led med exempelvis vårdplanering för hemtjänst efter sjukhusvistelsen.

Finns det något du tycker kunde vara bättre i den nya standarden?

– Det finns inte riktigt samma pedagogik i den här versionen – den är svår att läsa med många hänvisningar hit och dit. Den förra var mer lättläst, här finns risk att man tappar bort sig och att det blir rörigt. Ser man ens skogen för alla träd?

Ni är ju tidigare certifierade enligt den tidigare standarden – hur går övergången?

– När det gällde innehållet gick vi ihop med andra verksamheter i vårt nätverk och bildade grupper för att tillsammans tolka vad uppdateringen innebar. I och med att standarden som sådan är svår att läsa och tolka har vi haft mycket nytta av att samråda med andra verksamheter.

– Vi började med att ta fram en GAP-analys som sedan förankrades med sjukhusledningen. Det var viktigt att få fram alla arbetssätt och rutiner/riktlinjer på bordet för att kunna fundera över hur vi bäst skulle jobba med övergripande processer och dokument inom sjukhuset. I samband med det passade vi på att gå igenom systemet, sammanfoga och förenkla det som kunde göras. Den nya standarden kräver ju inte lika mycket dokumentation, så det var ett bra tillfälle att passa på att effektivisera och förenkla.

Petra Michelsen

Läs hela intervjun
med Frida Hemmingsson
på hemsidan

<http://www.hallbarhetsrevisorer.se>

Integration av 4 perspektiv i ett ledningssystem enligt ISO standarder

Nu när ISO levererat en gemensam struktur för ledningssystem i en 3:e generations ledningssystem blir det betydligt enklare att tillämpa ett ledningssystem för perspektiven kvalitet/miljö/arbetsmiljö/säkerhet.

Utbildningen kommer i gruppdiskussioner fokusera på hur vi som revisorer kan tolka och stödja en verksamhet i sitt arbete enligt ISO standarderna. Gruppdiskussionerna syftar till att alla delar med sig av sina egna erfarenheter, på så sätt blir erfarenhetsutbytet ännu större. Vi kommer att visa på möjligheterna med integration enligt ISO standarderna för kvalitet, arbetsmiljö, säkerhet och vi utgår från att ISO 14001:2015 är känd.

Våra föreläsare är i sin vardag engagerade i tillämpningen av ISO standarderna och kommer den 5 oktober ge möjlighet att fördjupa sig i hur man kan integrera 4 grundläggande perspektiv i ett ledningssystem. För att alla ska kunna förbereda sig i deltagandet planeras 5 st informationsbrev att publiceras för att vägleda inför seminariet.

Plats: Essinge konferenscenter, Stora Essingen
Segelbåtsvägen 15, 112 64 Stockholm, www.essingekonferens.se
(Vi rekommenderar att du åker kommunalt till konferenscentret. Tvärbanan och Buss 1 stannar precis utanför. Begränsat med parkeringsplatser.)

Föreläsare: Lennart Piper (certifieringsrevisor) m fl

Pris: Deltagaravgift inkl. lunch/för och eftermiddagsfika 2.500 kr exkl. moms, icke medlemmar 4.000 kr exkl. moms, faktureras i samband med anmälan. För dig som ännu inte är medlem i MIS, tag chansen till en utbildning och prova på ett års medlemskap i MIS och betala endast medlemsavgiften på 762 kr som tillägg till deltagaravgiften.

Anmäl på: <http://dinkurs.se/46596>

Agenda:

09.30-10.00	Mingel och fika
10.00-10.30	7strukturen och integration med ISO 14001:2015 (Lennart Piper)
10.30-10.50	Kvalitet enligt ISO 9001:2015
10.50-11.30	Workshop 1: Revision av kvalitet i ett integrerat ledningssystem
11.30-12.00	Redovisning och diskussion i storgrupp
12.00-13.00	Lunch
13.00-13.20	Arbetsmiljö enligt ISO 45001:2017
13.20-14.00	Workshop 2: Revision av arbetsmiljö i ett integrerat ledningssystem
14.00-14.30	Redovisning och diskussion i storgrupp
14.30-14.50	Säkerhet enligt ISO 27001:2014
14.50-15.30	Workshop 3: Revision av säkerhet i ett integrerat ledningssystem
15.30-16.00	Redovisning och diskussion i storgrupp
16.00-16.30	Avslutande diskussion och kursutvärdering med diplom

Trevlig höst!

- MIS Utbildning 5 oktober 2017
- MIS höstmöte 23 november
- Utgivning MISsivet nr4 2017, 15 december

Ansvarig utgivare för MISsivet:

Magnus Rignell • Tel: 070-821 39 60 • e-post: magnus.rignell@inmedias.se

Redaktörer:

Mattias Flyckt, Envima • Tel: 070-759 04 00 • e-post: mattias.flyckt@envima.se

Mikael Larsson, Envima • Tel: 076-831 39 31 • e-post: mikael.larsson@envima.se

Redaktionsråd:

Jonas Ammenberg, LiU • Tel: 013-31 42 93 • e-post: jonas.ammenberg@liu.se

Cathrin Stock, Vattenfall Värme • Tel: 070-250 98 51 • e-post: cathrin.stock@vattenfall.com

Adress:

MIS, c/o Inmedias • Hallonvägen 8 • 168 59 Bromma • tel: 070-606 51 35
e-post: kansli@miljorevisor.se

MIS hemsida: www.hallbarhetsrevisor.se • Föreningens plusgiro: 41 77 887 - 9

Partners med MIS
godkända utbildningar

Canea var först ut med uppdaterad MIS utbildning i linje med nya ISO14001. Läs mer om godkännandet och Caneas kommande utbildningar på hemsidan www.canea.se